

УДК 346.3

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-49-1-36-47>

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОСЛУГ ЯК ОБ'ЄКТІВ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Голіна О. В.

LEGAL REGIME OF SERVICES AS OBJECTS OF CONTRACTUAL RELATIONS IN THE SPHERE OF ECONOMY

Holina O. V.

У статті досліджуються питання правового режиму послуг як об'єктів договірних відносин у сфері господарювання. Висвітлено ключові аспекти економіко-правової природи послуги та відзначено, що її універсальною (незмінною) ознакою у межах господарського обороту є товароздатність. Надається авторське розуміння правового режиму послуги як певного порядку регулювання відносин з надання послуг, що формується завдяки поєднанню (комбінуванню) різних за своєю природою правових засобів, у тому числі тих, що легітимізують інструменти й засоби державного регулювання відповідного ринку послуг та / або господарської діяльності, що здійснюється в його межах, а також засобів саморегулювання (у тому числі професійного ринкового та індивідуально-договірної саморегулювання), з метою реалізації потреб та законних інтересів замовників, а також підтримки господарського правопорядку. У контексті аналізу окремих видів послуг (транспортних, фінансових, житлово-комунальних тощо), розглянуто основні складові конструкції «правовий режим послуг».

Констатовано, що особливим правовим режимом у сфері господарювання наділяються «соціально значущі послуги», яким у межах даної статті приділено окрему увагу. Визначено, що підґрунтям правового режиму послуги, як об'єкта господарських прав, є правовий режим господарської діяльності, пов'язаної з наданням відповідного виду послуг. Проаналізовано наявні нормативні підходи щодо змістового наповнення поняття «обслуговування». Підкреслено необхідність подальшого розвитку законодавчих положень щодо укладення та виконання договорів з надання послуг, у тому числі з обслуговування.

Ключові слова: послуга, обслуговування, сфера господарювання, правовий режим, договір, господарська діяльність, господарські відносини.

Постановка проблеми. Поняття «послуга», як і більшість інших понять, які використовує правова наука та чинне законодавство, одночасно є правовою та економічною категорією. В економічній науці послугу визначають як: відповідний тип економічних відносин; економічну операцію у вигляді низки послідовно вчинюваних дій, об'єднаних однією метою; особливу споживчу вартість процесу праці, що має

вираз у корисному ефекті; особливий результат діяльності, наділений усіма властивостями товару; діалектичну єдність процесу діяльності й результату такої діяльності; кінцевий продукт діяльності, що, як правило, не має матеріально-речової форми вираження або матеріалізується через зміну стану чи якості вже наявного продукту. Послуга, як правова категорія, також репрезентується у різних іпостасях: як об'єкт

цивільних / господарських прав; як об'єкт зобов'язальних правовідносин (зобов'язальну поведінку виконавця у вигляді комплексу певних дій); як самостійний вид господарської діяльності; як допоміжна торговельна діяльність; як результат безпосередньої взаємодії між виконавцем і замовником, що задовольняє потреби (споживчі, виробничі) останнього [1, с. 159] тощо.

У сфері господарювання послуга є економічним благом, яке отримує замовник на договірних засадах, та універсальною ознакою якого є товароздатність (володіння міноюю та споживною вартістю). Так само як і товар, що має речову форму, послуга є об'єктивною реакцією виконавця (послугодавця) на запити ринку. Як об'єкт господарсько-правового регулювання послуга одночасно є господарською операцією та об'єктом господарських прав (об'єктом господарських зобов'язань), з приводу якого учасники господарських відносин взаємодіють як продавці (виконавці послуг / послугодавці) і покупці (замовники послуг) відповідно до загальних засад (принципів) господарювання. При цьому, правова характеристика послуги, як й будь-якого іншого об'єкта господарських прав та об'єкта господарсько-договірних відносин, невіддільно пов'язана з її правовим режимом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правових режимів деяких видів послуг (посередницьких, фінансових, телекомунікаційних, рекламних послуг, послуг з оцінки майна, маркетингових та консалтингових послуг, інноваційних послуг тощо), що надаються в межах відповідних ринкових сегментів, висвітлювалися у працях вітчизняних вчених-правників, серед яких варто відзначити Р. В. Ваксман, В. С. Мілаш, А. В. Науменко, Ю. І. Остапенко, В. В. Резникову, А. О. Шапошник та інших. Однак дотепер існує

нагальна потреба у комплексних дослідженнях правового режиму послуг як об'єктів договірних відносин у сфері господарювання, та чинників, які впливають на його формування, **що стало метою даної статті.**

Викладення основного матеріалу. На сторінках наукової періодики правовий режим визначають як сукупність взаємопов'язаних між собою правових засобів, що забезпечують стійке нормативне впорядкування певної сфери суспільних відносин, виражають ступінь жорсткості юридичного регулювання, сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права, припустимий рівень їх активності. І. О. Соколова до структури правового режиму у широкому сенсі, крім засобів правового регулювання, відносить й інші правові явища, зокрема правосуб'єктність, яка закріплює правове положення суб'єкта, юридичну відповідальність, гарантії, пільги і привілеї. Структура правового режиму в такому розумінні, зазначає вчена, складається з багатьох рівнів: юридичних абстракцій (презумпції, фікції, норми-принципи); матеріально-правових засобів (норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, правові відносини); процедурно-правові засоби (акти реалізації, тлумачення і застосування права); морально-психологічні правові засоби (правосвідомість, правова культура) [2, с. 129-130]. Вбачається, що правовий режим є особливим порядком регулювання, що має вираз у застосуванні відповідної системи правових способів, які утворюють своєрідну комбінацію велень, дозволів та заборон, і встановлюють особливу спрямованість правового регулювання відносин, які охоплено правовим впливом. Таке формулювання, як стверджує Л. В. Таран, містить повний перелік наявних видів правових режимів, у структурі яких дослідниця виокремлює статичну частину

(яка не змінюється залежно від виду правового режиму) та динамічну частину (що є особливою сукупністю способів правового регулювання властиву тільки цьому правовому режиму) [3, с. 83]. Під правовим режимом, вважає К. С. Косінова, потрібно розуміти систему взаємопов'язаних правових засобів, що базуються на загальних типах правового регулювання і запроваджуються державою відповідно до цілей державної економічної політики, за допомогою яких забезпечується впорядкування відповідного кола суспільних відносин шляхом створення сприятливих чи обмежуючих умов для задоволення інтересів суб'єктів з метою регулювання їх активності [4, с. 143]. На формування правового режиму послуг впливає специфіка галузевих ринків та / або видів діяльності, у межах яких надаються означені послуги, їх внутрішній зміст та напрямки розвитку сфери послуг як такої. Фактично підґрунтя правового режиму послуг, як об'єкта господарських прав, формує правовий режим господарської діяльності (як *режим первинного рівня*), пов'язаної з наданням на професійних засадах відповідних видів послуг. Кожен вид господарської діяльності з надання послуг, випробовує дію відповідної конфігурації засобів державного регулювання, що різняться за ступенем інтенсивності впливу на нього.

До окремого угруповання послуг, що потребують найбільш інтенсивного впливу, належать так звані «соціально значущі послуги» (на теоретичному рівні їх також позначають як «інфраструктурно-міжгалузеві послуги»). Йдеться про послуги, що мають критичне значення для забезпечення базових потреб різних учасників суспільних відносин та нормального функціонування суспільства в цілому (житлово-комунальні, медичні, освітні, транспортні, поштові, фінансові тощо) та одночасно є економічним благом, що

має особливу споживну вартість для споживачів. Специфікою таких послуг є їх утилітарність (здатність бути засобом та / або умовою для здійснення іншої діяльності, у тому числі інших видів господарської діяльності) та соціальна значущість (здатність задовольняти першочергові потреби, пов'язані з побутовим і виробничим споживанням, відсутність замінників, та необхідність забезпечення їх безперешкодного, безперебійного надання). Слід відразу наголосити, що вищезначене угруповання господарських послуг слід відрізняти від соціальних послуг, що мають іншу природу. Так, базовими ознаками соціальних послуг є їх надання: спеціалізованими установами та закладами соціального обслуговування, підпорядкованими органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування; громадянам, які перебувають у важкій життєвій ситуації, яка об'єктивно порушує їх життєдіяльність (інвалідність, нездатність до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, сирітство, бездоглядність, малозабезпеченість, безробіття, відсутність певного місця проживання, конфлікти й жорстокий обіг у родині, самотність та ін.) і яку вони не в змозі подолати за допомогою наявних засобів та можливостей; як у договірній, так і позадоговірній формі; переважно на безкоштовній основі (за рахунок публічних коштів); їх корисним ефектом є сприяння соціально незахищеним верствам населення в подоланні складних життєвих обставин (їх соціальної адаптації та реабілітації), попередження виникнення цих обставин та створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають [1, с. 163].

Щодо господарських послуг, що мають істотну соціальну значущість, встановлюється особливий правовий режим (регулювання цін, забезпечення доступності,

якості, контролю тощо), а їх виконавцями є суб'єкти господарювання як державного, так і приватного сектору економіки. Відповідно до ст. 123У «Про ціни і ціноутворення»: "Державні регульовані ціни запроваджуються на товари (продукцію, роботи, *послуги* тощо), які *справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін, мають істотну соціальну значущість*, а також на товари, що виробляються суб'єктами, які займають монопольне (домінуюче) становище на ринку. Державні регульовані ціни повинні бути економічно обґрунтованими (забезпечувати відповідність ціни на товар витратам на його виробництво, продаж (реалізацію) та прибуток від його продажу (реалізації)" [5; Ст. 190]. Так, згідно зі ст. 7 ЗУ «Про транспорт», рівень тарифів на транспорті визначається відповідно до нормативних витрат на одиницю транспортної роботи, рівня рентабельності та оплати податків. При цьому розрахунки із споживачами послуг транспорту загального користування проводяться на основі чинних тарифів у порядку, визначеному кодексами (статутами) окремих видів транспорту та іншими актами законодавства України [6; Ст. 446].

Одним із видів соціально значущих послуг у сфері господарювання є житлово-комунальні послуги, що відповідно до ст. 1 ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» визначено як результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг [7; Ст. 1]. Варто зазначити, що більшість соціально значущих послуг надається їх виконавцями за єдиним

договором на постійній систематичній основі (або з періодичним повторенням), що перетворює дії з виконання означеної послуги на довготривалий процес – обслуговування. Відтак, якщо сама *послуга є об'єктом цивільних /господарських прав*, то обслуговування має розглядатися як процес системного надання послуг, спрямований на регулярну (безперервну) або періодичну підтримку об'єкта послуги (об'єкта впливу дій, що утворюють зміст послуги, яким може бути фінансовий актив, інформація та ін.). При цьому, надання одних послуг здійснюється з метою кінцевого (особистого, побутового) споживання, інших – з метою проміжного (виробничого) споживання для задоволення виробничих потреб суб'єктів господарювання. Означені види послуг Національний класифікатор України (далі - КВЕД України ДК 009:2010) об'єднує в групу допоміжних, оскільки їх результати замовник використовує із метою «обслуговування» свого основного та другорядних видів економічної діяльності (бухгалтерський облік, транспортування, складування, технічне обслуговування тощо). Варто також зауважити, що КВЕД України (ДК 009:2010) використовує термін «виробництво» для позначення всіх видів економічної діяльності, зокрема стосовно сфери послуг, а самі послуги окреслює як результат економічної діяльності (економічний продукт – товар), щодо якого не можна встановити права власності [8]. При цьому, в межах одних ринкових сегментів та сама послуга має значення основної, тоді як в межах інших – допоміжної (супутньої). Сутність основних і допоміжних (супутніх) послуг полягає в їх функціональному призначенні для замовника в межах одного ринкового сегменту. Основні послуги задовольняють основну (головну) потребу замовника, це послуги заради яких замовник звертається до послугодавця. Натомість допоміжні (супутні) послуги є

додатковими сервісами, які не мають самостійну цінність для замовника, але оптимізують (доповнюють) та підвищують якість, основної послуги. Так, наприклад, ЗУ «Про фінансові послуги та фінансові компанії» поряд з поняттям «*фінансові послуги*» (які є основними для даного ринкового сегменту) виокремлює поняття «*супровідні послуги*», яке включає у себе *допоміжні послуги* (пов'язані з фінансовими послугами та/або із здійсненням діяльності з надання фінансових послуг, як-то: послуги із врегулювання простроченої заборгованості споживачів, які надаються колекторською компанією; послуги із збирання, оброблення, зберігання, захисту та використання інформації про виконання особами грошових зобов'язань, які надаються бюро кредитних історій і т. ін.) та *посередницькі послуги* (спрямовані на отримання клієнтом фінансової послуги, та пов'язані з інформуванням, консультуванням, пропонуванням, підготовкою, укладенням та виконанням (супроводом) договорів про надання фінансових послуг, та одержанням платежів у межах цих договорів) [9; Ст. 10]. Водночас у межах торговельно-посередницької діяльності послуги, в яких безпосередньо реалізована посередницька функція, належать до основних (агентські, брокерські, дилерські, комісійні послуги). Допоміжними (супутніми) послугами в контексті вищезначеного виду діяльності є послуги, що забезпечують ефективність і зручність основної посередницької діяльності (юридичний супровід процесу укладення договорів; фінансове та податкове консультування; послуги з оцінки товарів, об'єктів нерухомості та ін.; рекламні послуги; послуги з організації логістики або митного оформлення; послуги з технічного забезпечення комунікації та ін.). На теоретичному рівні процес надання основних та допоміжних послуг замовнику доволі часто

позначають як «обслуговування». Проте в межах різних нормативно-правових актів зміст поняття «обслуговування» використовується у різних значеннях (в контексті конкретних предметних сфер і галузей): як процес надання супутніх (додаткових) послуг поряд з основними, зокрема тих, що мають похідне значення; надання не однієї, а цілого комплексу послуг, що тільки у своїй сукупності забезпечують реалізацію потреб замовника; як безперервний процес надання послуг, який триває у часі; як сервісне (післяпродажне) обслуговування представлене у вигляді комплексу послуг, що надаються продавцем або виробником після виконання угод торговельного характеру (гарантійне обслуговування, консультування / навчання правилам експлуатації приладів та ін.) тощо. У деяких нормативних актах поняття «обслуговування» ототожнюється з господарською діяльністю, змістом якої є надання послуг. Приміром, у Правилах побутового обслуговування населення, останнє визначено як господарська діяльність виконавців, пов'язана з наданням побутових послуг. Крім того, самі побутові послуги також представлено як вид господарської діяльності, що провадиться виконавцем за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих побутових потреб як в об'єкті надання побутових послуг, так і поза його межами [10; Ст. 3449].

У контексті співвідношення понять «послуга» та «обслуговування» також варто звернути увагу на нормативну конструкцію «*послуги з обслуговування*», адже правовий режим саме таких послуг детерміновано системністю (тривалістю) їх надання, що є їх незмінною (неваріативною) ознакою. Так, відповідно до Правил надання послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів, послуги з технічного обслуговування колісних

транспортних засобів (далі - КТЗ) чи його складових частин (систем) надаються замовникові на підставі *договору про технічне обслуговування* і ремонт КТЗ, що укладається між замовником і виконавцем відповідно до вимог цивільного законодавства [11; Ст. 33]. Мова йде про системне комплексне надання відповідних послуг для задоволення вимог, установлених експлуатаційною чи сервісною документацією КТЗ для забезпечення відповідності його експлуатаційних характеристик вимогам виробника й нормативних документів. До речі, *послуги з технічного обслуговування* доволі часто включаються до предметної складової інших типів договірних конструкцій. Наприклад, згідно до ч. 7 ст. 56 ЗУ «Про ринок електричної енергії» у договорі постачання електричної енергії визначаються як перелік послуг, що надаються електропостачальником споживачу, так і *види послуг з технічного обслуговування*, які пропонуються електропостачальником [12; Ст. 312]. ЗУ «Про електронні комунікації» теж виокремлює низку *договорів про надання послуг з обслуговування*, зокрема експлуатаційного обслуговування електронних комунікаційних мереж та / або кабелів електронних комунікаційних мереж, технічного обслуговування та експлуатації багатоканальних цифрових мереж ефірного теле- та радіомовлення із загальнонаціональним покриттям) тощо [13; Ст. 306]. Згідно з п. 3 розділу II Вимог до договору про обслуговування рахунку в цінних паперах, предметом означеного договору є надання депозитарною установою *послуг щодо відкриття та обслуговування рахунку в цінних паперах*, проведення цією установою депозитарних операцій за рахунками в цінних паперах на підставі розпоряджень депонента (суб'єкта управління) та в інший спосіб, передбачений законодавством, а також надання

депозитарною установою інших послуг у процесі провадження депозитарної діяльності [14; Ст. 2836].

Попри те, що термін «обслуговування» набув широкого застосування на нормативно-правовому рівні, загальна конструкція договору обслуговування не отримала законодавчого закріплення. В. В. Рєзнікова справедливо зауважує про необхідність повторного звернення до ідеї договору обслуговування. На думку вченої мова має йти не про нормативне закріплення відповідного договірної типу, а про доктринальну розробку теоретичної конструкції, що могла б стати основою для подальшого вдосконалення чинного цивільного та господарського законодавства, а також для формування законодавчої бази в тих сферах обслуговування, котрі не отримали на сьогодні спеціальної регламентації [15, с. 180-181].

Особливості розвитку й функціонування відповідного ринкового сегменту, у межах якого укладаються договори про надання послуг, у тому числі обслуговування, трансформуються через законодавчу формалізацію істотних умов для даного виду договорів. Безперечно, законодавче окреслення кола істотних договірних умов, у тому числі затвердження типових договорів, впливає на формування правового режиму відповідних видів послуг, завдяки чому забезпечується відкритість і прозорість самого змісту господарської операції з їх надання, що має важливе значення для забезпечення реалізації публічних інтересів на відповідному сегменті сфери послуг. Так, постановою КМУ від 8 серпня 2023 р. № 835 затверджено як Правила надання послуги з управління побутовими відходами, так і низку типових договорів про надання означених послуг (Типовий індивідуальний договір про надання послуги з управління побутовими відходами; типовий колективний договір про

надання послуги з управління побутовими відходами; типовий договір з індивідуальним споживачем про надання послуги з управління побутовими відходами; типовий договір з колективним споживачем про надання послуги з управління побутовими відходами [16; Ст. 4479]. У цілому саме під час надання інфраструктурно-міжгалузових послуг в межах особливо важливих з погляду економічної безпеки ринкових сегментів існує потреба нормативної деталізації ключових аспектів договірної взаємодії. Так, цілком обґрунтовано рішенням Правління Національного банку України (далі - НБУ) затверджено Публічну пропозицію Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг НБУ. Публічну пропозицію оголошено на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг НБУ з метою встановлення з банками та небанківськими установами України договірних взаємовідносин Сторін щодо надання НБУ таких послуг: із здійснення операцій на міжбанківському валютному та фондовому ринках України; надання послуг системою електронної пошти НБУ; надання інформаційних послуг Національної платіжної системи "Український платіжний простір"; розрахунково-інформаційного обслуговування в системі електронних платежів НБУ; із надання в користування засобів захисту інформації НБУ та ін. [17]. При цьому, сам договір із надання послуг є важливою «ланкою» регламентації договірних відносин, яка доповнює рівень нормативно-правового регулювання, відповідно є складовою правового режиму послуг, що надаються на договірних засадах.

Важливим засобом державного регулювання провадження окремих видів господарської діяльності, пов'язаних із наданням послуг, що спрямовано на

забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища є ліцензування. Водночас законодавець, в одних випадках визначає, що ліцензуванню підлягає сам вид господарської діяльності (у т. ч. з надання послуг), в інших – що ліцензії потребує надання послуг, тим самим підкреслює можливість їх надання виключно на системних засадах в межах професійної діяльності ліцензіатів (наприклад, банківська діяльність, діяльність з надання фінансових послуг; освітня діяльність; надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації та технічного захисту інформації, за переліком, що визначається КМУ; надання послуг протипожежного призначення за переліком, що визначається КМУ; туроператорська діяльність; перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів внутрішнім водним, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; охоронна діяльність тощо (Див.: ст. 7 ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності») [18; Ст. 158]. Чинниками, які зумовлюють потребу ліцензування вищезначених видів господарської діяльності з надання послуг, є їх важлива соціально-економічна роль для суспільства, залучення до процесу їх надання великого суб'єктів та / або виробничих ресурсів та / або широке коло контингенту, на який вони розраховані тощо. Сьогодні доволі поширеним є погляд на оптимізацію дозвільних процедур, у деяких сферах господарювання, шляхом переходу від ліцензування окремих видів діяльності з надання послуг до їх технічного регулювання (де речі, об'єктом стандартизації може бити

не тільки сама діяльність з надання послуг та/або правила, процедури та методи її здійснення, але й залучений у цей процес персонал, системи управління та ін.). Стандартизація послуг передбачає чітке виконання послугодавцями заздалегідь установлених правил здійснення дій / діяльності, що становлять зміст послуги, виконання відповідних відпрацьованих до автоматизму процедур. Поряд зі стандартизацією послуг проводиться й стандартизація систем забезпечення якості послуг, що потрібно для сертифікації деяких видів послуг.

Забезпеченні якості послуг, які не мають єдиних (уніфікованих) якісних параметрів (так званих нестандартизованих послуг) здійснюється переважно на засадах саморегулювання, зокрема професійного ринкового саморегулювання, суб'єктами якого є міжнародні недержавні та національні саморегульовані організації. Результатом діяльності означених організацій є розробка чисельних неформальних регуляторів, дотичних до сфери послуг (збірників правил, неформальних кодифікацій, зводів принципів, типових контрактів тощо). Суб'єктами професійного ринкового саморегулювання в Україні є національні галузеві асоціації, професійні громадські організації, які групують суб'єктів господарської діяльності за ознакою єдності відповідного ринкового сегмента з метою оптимізації регулювання господарських відносин та заміни там, де це потрібно, публічно-правових засад такого регулювання на приватноправові (Українське товариство оцінювачів, Усеукраїнська рекламна коаліція, Асоціація операторів зовнішньої реклами України, Українська асоціація маркетингу, Всеукраїнська асоціація консультантів з управління «СМС-Ukraine», Асоціація українських банків, регіональні асоціації страховиків тощо). Важливе значення професійного ринкового

саморегулювання, як ґрунтовно зауважує В. С. Мілаш, зумовлено тим, що його суб'єкти найбільше розуміють специфіку певних ринків, насамперед ринків послуг, і здатні оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в їх межах через запровадження правил та вимог до своїх членів для підвищення якості послуг і забезпечення добросовісної конкуренції на відповідному ринковому сегменті [19]. Приміром, під егідою Асоціації операторів зовнішньої реклами України розроблено Правила професійної етики на ринку зовнішньої реклами, які встановлюють вимоги до змісту реклами, до об'єктів реклами, політику взаємодії учасників даного сегменту третинного сектору економіки, а також їх взаємодії з державними органами. Означені правила ґрунтуються на міжнародному досвіді та законодавстві України про рекламу, а їх основною метою є розроблення стандартів функціонування ринку, формування цивілізованих правил гри, розвиток здорової конкуренції та підвищення авторитету галузі [20]. Зусилля Всеукраїнської громадської організації «Українська Асоціація Маркетингу» (далі - УАМ) спрямовані на формування цивілізованих правил роботи на ринку маркетингових послуг, коректних та чесних взаємовідносин в межах даного ринку. Дана організація здійснює свою діяльність відповідно статуту та Етичного Кодексу Асоціації. Члени УАМ у своїй діяльності дотримуються Стандартів якості маркетингових досліджень УАМ-COU 91.12.0-21708654-001-2002, Керівництв та Директив ESOMAR, Стандарту недискримінаційної реклами за ознакою статі СОУ 21708654-002-2011. Професійні стандарти «Фахівець-аналітик з дослідження товарного ринку» та «Рекламист» розроблені ГО «УАМ» з метою визначення кваліфікаційних вимог до професії [21].

Всеукраїнська асоціація консультантів з управління «СМС-Ukraine» працює над розвитком консалтингової сфери в Україні, розробляє та впроваджує внутрішні нормативні документи, які регулюють діяльність асоціації та її членів, а також впроваджує міжнародні стандарти професійної сертифікації консультантів з управління, що сприяють підвищенню якості консалтингових послуг [22]. Асоціацією фахівців з нерухомості України (АФНУ) розроблено Етичний кодекс ріелтора та Стандарти професійної діяльності, які встановлюють вимоги до професійної компетенції, прозорості угод, чесності у взаєминах із клієнтом і колегами, якості супровідних послуг (оцінки, перевірки документів, реклами об'єкта) [23]. Стандарти якості послуг, розроблені саморегульованими організаціями, є добровільними нормативами, які встановлюються професійними об'єднаннями учасників певного ринку з метою підвищення якості послуг, самоконтролю та довіри замовників.

Висновки. На підставі проведеного дослідження зазначимо, що правова характеристика послуги, як й будь-якого іншого об'єкта господарських прав та об'єкта господарсько-договірних відносин, невідривно пов'язана з її правовим режимом. Правовий режим послуг у сфері господарювання слід розглядати як особливий порядок регулювання господарських відносин з надання послуг, який формується завдяки поєднанню (комбінуванню) різних за своєю природою правових засобів, у тому числі тих, що легітимізують інструменти й засоби державного регулювання відповідного ринку послуг у цілому, та окремих господарських операцій з надання певного виду послуг зокрема, а також засобів саморегулювання (у тому числі професійного ринкового та індивідуально-договірного), з метою

реалізації законних інтересів замовників та виконавців послуг, та забезпечення господарського правопорядку.

Правовий режим послуг, як об'єкта господарсько-договірних відносин, повинен формуватися з обов'язковим врахуванням наступних чинників: специфіки та тенденцій розвитку сегмента сфери послуг, у межах якого вона надається; типу та виду послуги; значення та структури послуги в контексті конфігурації складників предмета господарського договору, що опосередковує її надання тощо. Вищезначені чинники зумовлюють потребу у формулюванні аксіологічних засад моделювання договірних конструкцій з надання послуг, у тому числі з обслуговування. У сфері господарювання особливим правовим режимом наділяються «соціально значущі послуги», що здатні задовольняти першочергові потреби замовників, пов'язані з побутовим та / або виробничим споживанням, не мають замінників, та якісні характеристики яких пов'язані із їх безперебійним / системним наданням.

Література:

1. Голіна О. В. Договори про надання послуг у сфері господарювання: Монографія. Харків: Право, 2019. 200 с.
2. Соколова І. О. Правовий режим як категорія правової науки: Монографія. Харків: Право. 2014. 152 с.
3. Таран Л. В. Специальный правовой режим предпринимательской деятельности в свободных экономических зонах Украины (комплексное исследование): Монография. Харьков: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М. 2004. 256 с.
4. Косінова К. С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці: Монографія. Харків: Право. 2020. 200 с.

5. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21 червня 2012 р. № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 19-20. Ст. 190

6. Про транспорт: Закон України 10 листопада 1994 р. № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.

7. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 1. Ст. 1.

8. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Національний класифікатор України, затв. Наказом Держспоживстандарту України 11.10.2010 №457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

9. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14 грудня 2021 р. № 1953-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 3-4. Ст. 10.

10. Правила побутового обслуговування населення, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2023 р. № 614. *Офіційний вісник України*. 2023. № 61. Ст. 3449. С. 177.

11. Про затвердження Правил надання послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів: Наказ Міністерства Інфраструктури України від 28.11.2014 № 615. *Офіційний вісник України*. 2015. № 2. Ст. 33. С. 31.

12. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 р. № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 27-28. Ст. 312.

13. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р. № 1089-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 6. Ст. 306. С. 10.

14. Вимоги до договору про обслуговування рахунку в цінних паперах, затверджених Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 6 серпня 2013 р. № 1412. *Офіційний вісник України*. 2013. № 76. Ст. 2836. С. 432.

15. Резнікова В. В. Правове регулювання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти): Монографія. Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права. 2010. 706 с.

16. Про затвердження Правил надання послуги з управління побутовими відходами та

типових договорів про надання послуги з управління побутовими відходами: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2023 р. № 835. *Офіційний вісник України*. 2023. № 79. Ст. 4479. С. 59.

17. Про затвердження публічної пропозиції Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг НБУ: Рішення Правління Національного банку України від 28 грудня 2017 р. № 852-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/vr852500-17>.

18. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 23. Ст. 158.

19. Мілаш В. С. Приватно-правові підвалини господарського правопорядку: сучасний стан і перспективи модернізації. *Теорія і практика правознавства*. Електрон. журн. Харків, 2014. Вип. 1. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62987>.

20. Офіційний сайт Асоціації операторів зовнішньої реклами України. URL: <http://outdoor.org.ua/rules.pdf>

21. Офіційний сайт Української Асоціації Маркетингу. URL: <https://uam.in.ua/about-uam-2/>

22. Офіційний сайт Всеукраїнської асоціація консультантів з управління СMC-Ukraine. URL: <https://www.cmc-ukraine.com>

23. Офіційний сайт Асоціації фахівців з нерухомості України (АФНУ). URL: <https://www.asnu.net/pages/699/>

References:

1. Holina O. V. Dohovory pro nadannia posluh u sferi hospodariuvannia: Monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2019. 200 s.

2. Sokolova I. O. Pravovyi rezhym yak katehoriia pravovoi nauky: Monohrafiia. Kharkiv: Pravo. 2014. 152 s.

3. Taran L. V. Spetsyalnyi pravovoi rezhym predprynimatelskoi deiatelnosti v svobodnykh ekonomicheskikh zonakh Ukrainy (kompleksnoe issledovanye): Monohrafiia. Kharkov: Vyd. SPD FO Vapniarchuk N. M. 2004. 256 s.

4. Kosinova K. S. Hospodarsko-pravove zabezpechennia autorsynhovykh vidnosyn u

natsionalnii ekonomitsi: Monohrafiia. Kharkiv: Pravo. 2020. 200 s.

5. Pro tsiny i tsinoutvorennia: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2012 r. № 5007-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2013. № 19-20. St. 190

6. Pro transport: Zakon Ukrainy 10 lystopada 1994 r. № 232/94-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 51. St. 446.

7. Pro zhytlovo-komunalni posluhy: Zakon Ukrainy vid 9 lystopada 2017 r. № 2189-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2018. № 1. St. 1.

8. Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti DK 009:2010: Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy, zatv. Nakazom Derzhspozhyvstandartu Ukrainy 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

9. Pro finansovi posluhy ta finansovi kompanii: Zakon Ukrainy vid 14 hrudnia 2021 r. № 1953-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2023. № 3-4. St. 10.

10. Pravyla pobutovoho obsluhovuvannia naselennia, zatviu Postanovoii Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 chervnia 2023 r. № 614. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2023. № 61. St. 3449. S. 177.

11. Pro zatverdzhennia Pravyl nadannia posluh z tekhnichnoho obsluhovuvannia i remontu kolisnykh transportnykh zasobiv: Nakaz Ministerstva Infrastruktury Ukrainy vid 28.11.2014 № 615. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2015. № 2. St. 33. S. 31.

12. Pro rynek elektrychnoi enerhii: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2017 r. № 2019-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2017. № 27-28. St. 312.

13. Pro elektronni komunikatsii: Zakon Ukrainy vid 16 hrudnia 2020 r. № 1089-IX. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2021. № 6. St. 306. S. 10.

14. Vymohy do dohovoru pro obsluhovuvannia rakhunku v tsinnykh paperakh, zatverdzhenykh Rishenniam Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 6 serpnia 2013 r. № 1412. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2013. № 76. St. 2836. S. 432.

15. Rieznikova V. V. Pravove rehuliuвання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти): Monohrafiia. Khmelnytskyi: Vyd-vo Khmelnytskoho universytetu upravlinnia ta prava. 2010. 706 s.

16. Pro zatverdzhennia Pravyl nadannia posluhy z upravlinnia pobutovymy vidkhodamy ta typovykh dohovoriv pro nadannia posluhy z upravlinnia

pobutovymy vidkhodamy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 serpnia 2023 r. № 835. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2023. № 79. St. 4479. S. 59.

17. Pro zatverdzhennia publichnoi propozyitsii Natsionalnoho banku Ukrainy na ukladennia Yedynoho dohovoru bankivskoho obsluhovuvannia ta nadannia inshykh posluh NBU: Rishennia Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 28 hrudnia 2017 r. № 852-rsh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/vr852500-17>.

18. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 2 bereznia 2015 r. № 222-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2015. № 23. St. 158.

19. Milash V. S. Pryvatno-pravovi pidvalyny hospodarskoho pravoporiadku: suchasnyi stan i perspektyvy modernizatsii. Teoriia i praktyka pravoznavstva. Elektron. zhurn. Kharkiv, 2014. Vyp. 1. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62987>.

20. Ofitsiinyi sait Asotsiatsii operatoriv zovnishnoi reklamy Ukrainy. URL: <http://outdoor.org.ua/rules.pdf>

21. Ofitsiinyi sait Ukrainskoi Asotsiatsii Marketynhu. URL: <https://uam.in.ua/about-uam-2/>

22. Ofitsiinyi sait Vseukrainskoi asotsiatsiia konsultantiv z upravlinnia CMC-Ukraine. URL: <https://www.cmc-ukraine.com>

23. Ofitsiinyi sait Asotsiatsii fakhivtsiv z nerukhomosti Ukrainy (AFNU). URL: <https://www.asnu.net/pages/699/>

Holina O. V. Legal regime of services as objects of contractual relations in the sphere of economy. – Article.

The article examines the issues of the legal regime of services as objects of contractual relations in the field of business. The key aspects of the economic and legal nature of the service are highlighted and it is noted that its universal (unchangeable) feature within the framework of economic turnover is commodity-based. The author's understanding of the legal regime of services as a certain order of regulating relations for the provision of services is given, which is formed due to the combination (combination) of different legal means in nature, including those that legitimize the instruments and means of state regulation of the relevant service market and / or economic activity carried out within it, as well as means of self-regulation (including

professional market and individual-contractual self-regulation), in order to realize the needs and legitimate interests of customers, as well as support economic law and order. In the context of the analysis of individual types of services (transport, financial, housing and communal, etc.), the main components of the construction "legal regime of services" are considered.

It is stated that a special legal regime in the field of management is granted to "socially significant services", which are given special attention within the framework of this article. It is determined that the basis of the legal regime of a service, as an object of economic rights, is the legal regime of economic activity related to the provision of the corresponding type of services. The existing regulatory approaches to the content of the concept of "service" are analyzed. The need for further development of legislative

provisions on the conclusion and execution of contracts for the provision of services, including maintenance, is emphasized.

Keywords: service, maintenance, field of management, legal regime, contract, economic activity, economic relations.

Авторська довідка:

Голіна Олена Володимирівна – кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, o.v.golina@nlu.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-7062-2545>

Стаття надійшла до редакції 12 квітня 2025р.